

تأثیر مراجع متعدد قانونگذاری بر تحقق حاکمیت قانون

سید امین میرزایی

اسیر باقری فرد

۱۳۹۸

سرشناسه	:	میرزایی، سید امین، ۱۳۶۴
عنوان و نام پدید آور	:	تأثیر مراجع متعدد قانونگذاری بر تحقق حاکمیت قانون /
نویسندگان:	:	سید امین میرزایی، امیر باقری فرد
مشخصات نشر	:	تهران: فانوس دنیا، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۱۸۸ ص. ۲۸۰.۰۰۰ ریال
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۶۰۹۷-۴۲-۰
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	حکومت قانون
رده بندی دیویی	:	۳۲۰/۰۱۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۸۰۳۷۱۰

WWW.FANOOSDONIYAH.COM
 Fanoos.donyah@yahoo.com

تأثیر مراجع متعدد قانونگذاری بر تحقق حاکمیت قانون

مؤلفان: سید امین میرزایی، امیر باقری فرد

طرح جلد: صدیقه شاه میرزایی جشقانی

انتشارات: فانوس دنیا

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۹۷-۴۲-۰

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۲۸۰.۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه
۵.....	بخش اول: کلیات
۵.....	فصل اول: مبانی و مفاهیم
۲۳.....	بخش دوم: تبیین معنا و مفهوم حاکمیت قانون
۲۳.....	فصل اول: تعریف حاکمیت قانون
۳۵.....	فصل دوم: عناصر دولت قانون‌مدار و رویکردهای سیاسی و حقوقی حاکمیت قانون
۴۱.....	رویکردهای سیاسی و حقوقی حاکمیت قانون
۴۵.....	بخش سوم: سلسله مراتب هنجارهای حقوقی و شاخص‌های حاکمیت قانون
۴۵.....	فصل اول: سلسله مراتب هنجارهای حقوقی و شاخص‌های حاکمیت قانون
۶۱.....	فصل دوم: حاکمیت قانون در غرب و جمهوری اسلامی ایران
۷۷.....	بخش چهارم: نهادهای متعدد شبه قانون‌گذار در جمهوری اسلامی ایران
۷۷.....	فصل اول: رده‌بندی هنجارهای حقوقی اثرم‌الاتباع در جمهوری اسلامی ایران
۹۱.....	فصل دوم: معرفی مراجع متعدد قانونگذاری
۱۲۷.....	بخش پنجم: محدودیت‌های اجرای دقیق حاکمیت قانون و پیوند آن
۱۲۷.....	فصل اول: جایگاه مصوبات مراجع شبه قانونگذاری در جمهوری اسلامی ایران
۱۵۳.....	فصل دوم: اثرگذاری مراجع متعدد بر حاکمیت قانون در جمهوری اسلامی ایران
۱۶۵.....	بخش ششم: ارزیابی مطالب
۱۷۵.....	فهرست منابع و مآخذ
۱۷۵.....	الف: کتب فارسی
۱۸۰.....	ب: مقالات و نشریات
۱۸۵.....	ت: پایان نامه‌ها

ث: تارتماها ۱۸۵

ج: مجموعه قوانین و مصوبات ۱۸۶

ج: منابع انگلیسی ۱۸۷

www.ketab.ir

مقدمه

در هر کشوری نهاد یا نهادهایی را به امر قانونگذاری اختصاص داده‌اند. در جمهوری اسلامی ایران به مقتضای نوع نظام و اهداف متفاوتی که دنبال می‌شود، نهادهای متعدد قانونگذاری را می‌توان مشاهده کرد که دارای اختیار قانون‌گذاری در حدود متفاوت قانونی هستند. از سویی، حاکمیت قانون مسئله‌ای مهم‌تر از دستورگرایی صرف می‌باشد و تأثیر آن بر مسائل اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ... کشورها امری اجتناب‌ناپذیر است. بر این اساس وظیفه قانونگذاری باید طی فرآیندی خاص قانونی صورت پذیرد و توسط نهادهای مشخص صورت گرفته و تمامی اعضای جامعه ملزم به پیروی از آن باشند. در خصوص جمهوری اسلامی نیز به نظر می‌رسد نهادهای مجاز به قانونگذاری بشمار یک نهاد بوده لیکن وظیفه ذاتی و اصلی و اولیه قانونگذاری در اکثر موضوعات، بر عهده مجلس شورای اسلامی است. در کنار این قوه برخی نهادهای دیگر هم برای رفع برخی نیازها از اختیار قانونی قاعده‌گذاری برخوردار شده‌اند که از جمله آن‌ها می‌توان به مجمع

تشخیص مصلحت نظام، مجلس خبرگان رهبری، شورای عالی امنیت ملی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای عالی فضای مجازی و مقام رهبری اشاره کرد. البته تمامی این نهادها به نحو متحدالشکلی به وجود نیامده و از کارکرد کاملاً مشابه و یکسانی برخوردار نیستند. تفاوت عمده این نهادها با قوه مقننه در کار ویژه اصلی آن قوه در بحث قانونگذاری است. به این معنا که سایر نهادها کار ویژه اولیه و اصلی‌شان سنای قانونگذاری نیست، بلکه وظایف دیگری را برعهده دارند که در کنار آن بسته به مورد و نیاز ممکن است به وضع قانون نیز اقدام کنند. به همین جهت در برخی نهادهای مذکور تاکنون کمتر اتفاق افتاده است که به وضع قانون بپردازند. این نهادها در کنار اثرات مثبت عملکرد خویش بنا بر مقتضا و نوع نظام راهبردی نظام جمهوری اسلامی، در برخی موارد موجب تداخل وظایف نهادهای دیگر، برای حل این مشکل راه‌کارهایی همچون نظارت قضایی دقیق از طرف مرجعی بی‌طرف، ارسال مصوبات مراجع به مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان، حرکت فرهنگی و ... پیشنهاد شده‌اند.

امروزه نظم حاکم در تمامی کشورها مرهون قانون‌گذاری است که در ارکان نظام‌های سیاسی قدرت برتر را در اختیار دارند. مدیریت کلان اجتماعی را برعهده دارند تا مسیر جامعه را به آن سوره صلاح می‌دانند هدایت نمایند. نظم حقوقی رایج در نظام‌های سیاسی متعدد در جهان نشانگر پذیرش قوای متعددی است که از میان آن‌ها یکی به طور

خاص مسئول اصلی قانونگذاری است. در ضمن تداخل غیرقابل اجتناب قوا منجر شده است تا قوای دیگر هم، در حد و اندازه‌های متفاوت، بسته به نوع نظام و این که در یکی تفکیک قوا نسبی و در دیگری مطلق است، به وضع قانون با عناوین مختلف عام و بعضاً خاص بپردازند.

از سویی نیز حاکمیت قانون^۱ یکی از مفاهیم بنیادینی است که امروزه دامامی زمینه‌ها مورد توجه صاحب نظران قرار گرفته است. حاکمیت قانون به عنوان مفهومی کلیدی برای ممانعت از خودکامگی و اعمال قدرت خودسرا، از نیای مختلف به عنوان اصل، هنجار و حتی ارزش مورد تحلیل قرار گرفته است. این اصل الهام‌بخش مفاهیم و اصول دیگری از قبیل مشروطه‌خواهی، قانون‌گرایی، عدالت طبیعی، مسئولیت و پاسخگویی و... است. از سویی دیگر، وجه اصلی حاکمیت قانون یکی از عناصر اساسی حکمرانی خوب شمرده شده است. از مفاهیم مطرح در نهادهای بین‌المللی فعال در عرصه‌های اقتصادی و سیاسی است.

در نظام جمهوری اسلامی ایران همانند سایر کشورها، تفکیک قوا پذیرفته شده و قوه‌ای تحت عنوان قوه مقننه به رسمیت شناخته شده است تا وظیفه عمده و اصلی آن قانونگذاری و تصمیم‌گیری باشد. اما مجلس شورای اسلامی نسبت به دیگر نهادها که به صورت جزئی و موردی و یا در یک موضوع و زمینه خاص صلاحیت وضع قانون دارند، از

^۱ Rule Of Law

صلاحیت عام قانون گذاری در همه مسائل و زمینه ها در حدود مقرر در قانون اساسی برخوردار است، هر چند ممنوعیت هایی را نیز در باب قانون گذاری برای این مجلس می توان در قانون اساسی ملاحظه نمود. با توجه به تعدد نهادهای متعدد موجود در نظام جمهوری اسلامی و صلاحیت قانون گذاری هر کدام نیازمند بررسی میزان تأثیر وجود و عملکرد این نهادهای متعدد بر رعایت حاکمیت قانون و تعمیق هر چه بیشتر حاکمیت قانون در نظام جمهوری اسلامی می باشد که در کتاب حاضر به آن خواهیم پرداخت.

در این کتاب، به مسئله حاکمیت قانون و دیدگاه صاحب نظران در خصوص حاکمیت قانون، به وحدت یا تعدد مراجع قانون گذاری (در زمینه وحدت یا تعدد مراجع قانون گذاری به مباحث مربوط به بیان مراجع متعدد قانون گذاری در جمهوری اسلامی ایران و شرح صلاحیت هر یک و جایگاه نهاد مزبور و مصوبات آن پرداخته می شود) و همچنین به میزان تأثیر وجود نهادهای متعدد بر رعایت حاکمیت قانون و چگونگی تعمیق و تحکیم هر چه بیشتر حاکمیت قانون در نظام جمهوری اسلامی ایران پرداخته می شود. از جمله نهادهای متعدد می توان به: مجلس خبرگان رهبری، فرامین رهبری، مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای عالی امنیت ملی، شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای عالی فضای مجازی اشاره کرد.